

บทวิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับมาตรการการควบคุมการเข้าถึงอาหารที่มีไขมัน น้ำตาล และโซเดียมสูง
เพื่อการป้องกันภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนในเด็ก

จัดทำโดย
นางสาวนาตยา อังคนาวิน
สำนักโภชนาการ กรมอนามัย

1. หน่วยงานของท่านมีกฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบาย เครื่องมือทางนโยบาย หรือแนวทางการดำเนินงาน ที่ใช้กำกับและควบคุมดูแลการควบคุมการเข้าถึงสินค้าที่ไม่เหมาะสม (เช่น การกำหนดเกณฑ์การจำหน่ายอาหาร การควบคุมการโฆษณา การใช้ฉลากโภชนาการ เป็นต้น) หรือไม่ อะไรบ้าง มีแนวทางการดำเนินงานอย่างไร

สำนักโภชนาการ กรมอนามัย ไม่มีบทบาทในการออกกฎหมาย มีหน้าที่ในการผลิตข้อมูลวิชาการที่เป็นมาตรฐานด้านโภชนาการระดับชาติ เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย และยุทธศาสตร์ส่งเสริมโภชนาการ ได้แก่

- ปริมาณสารอาหารอ้างอิงที่ควรได้รับประจำวันสำหรับคนไทย พ.ศ. 2546 (DRIs) ใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการแนะนำปริมาณสารอาหารที่ควรได้รับประจำวันในกลุ่มบุคคล ตามเพศและวัยต่างๆ ที่ใช้กำหนดแผนและอาหารสำหรับคนปกติที่สุขภาพดี
- ข้อปฏิบัติการกินอาหารเพื่อสุขภาพดีของคนไทย (FBDGs) พ.ศ. 2561 ข้อแนะนำการจัดอาหารให้มีคุณภาพ คู่มือธงโภชนาการ กินพอดี สุขีทั่วไทย พ.ศ. 2551 แนะนำการจัดปริมาณอาหารตามความต้องการต่อวัน" ในเด็กอายุ 6 ปีขึ้นไป จนถึงสูงอายุ โดยอ้างอิงข้อมูลจาก Thai DRI
- กราฟโภชนาการหญิงตั้งครรภ์ (Vallop curve) เกณฑ์อ้างอิงการเจริญเติบโตเด็กแรกเกิด - 5 ปี พ.ศ. 2558 และเกณฑ์อ้างอิงการเจริญเติบโต เด็กอายุ 6-18 ปี พ.ศ. 2538 เป็นเครื่องมือในการเฝ้าระวังภาวะโภชนาการ เพื่อให้ทราบแนวโน้มการเจริญเติบโต

คู่มือและแนวทางการดำเนินงาน

- สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก สำนักโภชนาการรับผิดชอบในส่วนข้อแนะนำอาหารตามวัย-5 ปี
- แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ในองค์ประกอบที่ 7 เรื่องโภชนาการและอาหารที่ปลอดภัย เพื่อควบคุมอาหาร ขนม และเครื่องดื่ม ที่จัด/จำหน่ายในโรงเรียน
- คู่มือการจำหน่ายอาหาร ขนม นม และเครื่องดื่มตามมาตรฐานโภชนาการ สำหรับเด็กอายุ 3-15 ปี เพื่อให้ผู้บริโภคเลือกบริโภคอาหารที่เหมาะสม
- คู่มือการจัดการน้ำหนักเด็กวัยเรียน และแนวทางการควบคุมป้องกันภาวะอ้วนในนักเรียน สำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและครู ในถ่ายถอดองค์ความรู้และทักษะด้านอาหาร ออกกำลังกาย และอารมณ์ เพื่อจัดการปัญหาเด็กอ้วนในพื้นที่
- แนวทางการคัดกรองส่งต่อ และแก้ปัญหาเด็กอ้วนกลุ่มเสี่ยงในสถานศึกษาสถานบริการสาธารณสุข และคลินิก DPAC สำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและครูเพื่อคัดกรอง ส่งต่อเด็กอ้วน กลุ่มเสี่ยง
- ชุดความรู้ NuPETHS เป็นสื่อที่ให้ความรู้แก่เด็กและ ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและบุคคลทั่วไป ใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพตนเอง

งานที่ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ

- สัญลักษณ์รับรองอาหารลดน้ำตาล ไขมันและโซเดียม 25% พ.ศ. 2552 โดยสำนักโภชนาการ ร่วมกับ ออย. สถาบันการศึกษา และ 6 บริษัทนำร่อง ในการผลิตขนมที่ลดน้ำตาล และโซเดียม แต่ไม่เกิดความยั่งยืนเนื่องจากยอดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่ำ ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน
- ฉลากโภชนาการ, ฉลากGDA และ Healthier Choice logo หรือสัญลักษณ์โภชนาการทางเลือกสุขภาพ ผู้รับผิดชอบหลัก ออย. โดยสำนักโภชนาการมีส่วนเกี่ยวข้อง คือ ร่วมเป็นคณะผู้จัดทำโดยอ้างอิงจาก Thai DRI ให้บริการวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ (Ref. LAB) เพื่อจัดทำฉลากโภชนาการ และส่งเสริมการอ่านฉลาก

- **งดจำหน่ายน้ำอัดลม ขนมกรุบกรอบ อาหารและน้ำที่ปรุงรสด้วยปริมาณน้ำตาลมาก** โดยสพฐ. จัดทำหนังสือขอความร่วมมือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขต งดจำหน่ายเครื่องดื่มรสหวานในโรงเรียน

2. มาตรการเหล่านั้นสามารถใช้ได้กับสินค้าเหล่านี้หรือไม่

- **สินค้าทั่วไป**
- **สินค้าอาหาร**
- **สินค้าอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการต่ำกว่าเกณฑ์**

ในส่วนของ DRIs ธงโภชนาการ โภชนบัญญัติ 9 ประการ จัดเป็นมาตรฐานระดับชาติที่ใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการกำหนดปริมาณสารอาหารในสินค้าอาหารทั่วไปในคนที่สุขภาพดี เพื่อจัดทำฉลาก ขณะที่คู่มือแนวทางต่างๆ มีการแยกตามกลุ่มวัย โดยสำนักโภชนาการมีบทบาทหลักในการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันสุขภาพเป้าหมายเพื่อเด็กไทยสูงตีสสมส่วน ไม่อ้วน ผอม และเตี้ย โดยเน้นดำเนินการตาม setting ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโรงเรียน และให้ความรู้เพิ่มเติมในพ่อแม่ที่อาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางเลือกซื้อบริโภคของเด็ก เช่น

- **คู่มือการจำแนกอาหาร ขนมน นม และเครื่องดื่มฯ** ครอบคลุมสินค้าเป้าหมาย 3 ประเภท ประกอบด้วย 1.อาหารกลางวัน (อาหารคาว) 2.ขนมหวานและอาหารว่าง 3.ขนมขบเคี้ยว/ขนมถุง นม และเครื่องดื่ม
- **แนวทางโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ คู่มือการจัดการน้ำหนักเด็กวัยเรียน และแนวทางการควบคุมป้องกันภาวะอ้วนในนักเรียน** คลอบคลุมอาหาร ขนมน และเครื่องดื่มที่จำหน่ายในโรงเรียน
- **มาตรการทางภาษี Sugar Tax** ผู้รับผิดชอบหลัก สำนักทันตสาธารณสุข โดยสำนักโภชนาการดำเนินการสนับสนุนในส่วน Non-Sugar Tax ดังนี้ สร้างความรอบรู้ทางสุขภาพ ขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ เช่น การขับเคลื่อนเครือข่ายในการรณรงค์ลดการบริโภคน้ำตาลใน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียน บริษัท องค์กร และ ร้านเครื่องดื่มแบบชงในการประชาสัมพันธ์ “หวานน้อยสั่งได้” การพัฒนา application “Food Choice” ร่วมกับทาง NECTEC ในการเป็นเครื่องมือในการให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์แก่ผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกบริโภค
- **Milk Act.** ผู้รับผิดชอบหลัก สำนักส่งเสริมสุขภาพ ควบคุมสินค้านมผงสำหรับทารก โดยสำนักโภชนาการร่วมดำเนินการในการจัดทำแนวทางการดำเนินงานเฝ้าระวังการเจริญเติบโตของเด็กแรกเกิด-5 ปี เพื่อให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขส่งเสริมให้ลูกกินนมแม่อย่างเดียวยังตั้งแต่เกิดจนถึง 6 เดือน และต่อเนื่องๆ จนกว่านมแม่จะหมดควบคู่กับอาหารตามวัย และเฝ้าระวังการเจริญเติบโต

3. ความเป็นไปได้ในการขยายมาตรการเหล่านั้น ๆ ใช้กับการควบคุมการเข้าถึงอาหารที่มีไขมัน น้ำตาล และโซเดียมสูงเป็นอย่างไร - ต้องมีการเพิ่มเติมหรือปรับแก้มาตรการนั้น ๆ อย่างไรบ้าง

- มาตรฐานระดับชาติที่จัดทำโดยสำนักโภชนาการ ได้แก่ ธงโภชนาการ โภชนบัญญัติ 9 ประการ เป็นที่รู้จักแพร่หลายในประชาชนทั่วไป และอยู่ในวิชาสุขศึกษา แต่เด็กยังขาดความตระหนักในการรักษาสุขภาพ ดังนั้นโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับหลักสูตรด้านโภชนาการ ส่วน DRIs เป็นเกณฑ์อ้างอิงระดับชาติที่ใช้ในการกำหนดมาตรฐานต่างๆ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในระหว่างการ Revise ฉบับใหม่ ซึ่งคาดว่าจะพิมพ์เผยแพร่ได้ในปีหน้า
- จัดทำสัญลักษณ์ “เมนูสุขภาพ” ร่วมกับ “Clean Food Good Taste” โดยทำการ Re-Brand รวมเป็นสัญลักษณ์เดียวกัน ที่ผู้บริโภคจะได้รับอาหารที่ลดหวาน มัน เค็ม และสะอาด ปลอดภัย

4. มีแนวทางหรือแผนการติดตามและประเมินผลมาตรการนั้น ๆ หรือไม่ อย่างไร

การดำเนินงานที่ผ่านมา บางมาตรการมีการติดตามประเมินผล บางมาตรการมีแต่ยังขาดความต่อเนื่อง สำนักโภชนาการจึงได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านโภชนาการระดับชาติระยะ 5 ปี พ.ศ.2562-2566 ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการศึกษา ตามกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2561-2580 เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้เกิดกระบวนการส่งเสริมพัฒนาวิจัยเพื่อให้เกิดความรู้ ความตระหนักในการบริโภคอาหาร ตลอดจนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ และเพื่อเป็นกลไกการขับเคลื่อนและติดตามงาน โดยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ซึ่งการติดตามและประเมินผลอยู่ภายใต้กลยุทธ์ที่ 4 การจัดการความรู้

5. ท่านคิดว่าหน่วยงานใดบ้างควรมีส่วนร่วมในการดำเนินการควบคุมการเข้าถึงอาหารที่มีไขมัน น้ำตาล และโซเดียมสูง เพื่อป้องกันภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนในเด็ก

- พ่อแม่ต้องมีส่วนร่วมในการควบคุมการเข้าถึงอาหารที่มีไขมัน น้ำตาล และโซเดียมสูงทำให้ความรู้เพื่อฝึกพฤติกรรมบริโภคเด็กในการเลือกซื้อ เลือกอาหารที่มีเครื่องหมาย Healthier logo และฝึกการอ่านฉลากโภชนาการ รวมทั้งจำกัดเงินค่าขนมไม่ให้มากเกินไป เนื่องจากเด็กยังขาดการยับยั้งชั่งใจในการเลือกซื้ออาหาร
 - โรงเรียนควรมีนโยบายและมาตรการด้านโภชนาการที่ชัดเจน เนื่องจากปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการไม่ได้มีการบังคับใช้ และควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ การจัด/จำหน่ายอาหารที่ไม่หวาน ไขมัน ไม่เค็ม เช่น กิจกรรมปลูกผักสวนครัวเพื่อทำเป็นอาหารกลางวัน จัดของว่างด้วยผลไม้แทนขนม ส่งเสริมการดื่มนมจืด ออกกำลังกาย เป็นต้น รวมทั้งบูรณาการองค์ความรู้ด้านโภชนาการกับหลักสูตรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การลดปัญหาเด็กอ้วน
 - องค์กรการปกครองท้องถิ่น เทศบาล หรือเทศกิจเป็นแกนนำในการกำหนดมาตรการควบคุมการจัด/จำหน่ายอาหารบริเวณรอบรั้วโรงเรียน บริเวณทางเท้า และการสร้างแรงจูงใจให้ร้านค้าปลีก พ่อค้าแม่ค้า จำหน่ายอาหารที่ดีต่อสุขภาพในชุมชน การจำหน่ายในราคาถูก
 - สภาอุตสาหกรรม สมาคมภัตตาคาร สถาบันการศึกษา สมาคมนักกำหนดอาหาร สมาคมโภชนาการ สสส.ในการร่วมวิจัยและพัฒนา การปรับสูตรอาหารเพื่อสุขภาพ และร่วมกันประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคเข้าถึงอาหารมากขึ้น
 - หน่วยงานอื่น เช่น กรมประชาสัมพันธ์ กสทช. สคบ. สสส. เป็นต้น ที่มีบทบาทในการห้ามหรือควบคุมโฆษณาอาหารที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ
-

ข้อมูลเพิ่มเติม

บทบาทกรมอนามัย

วิสัยทัศน์: กรมอนามัยเป็นองค์กรหลักของประเทศในการอภิบาลระบบส่งเสริมสุขภาพและระบบอนามัยสิ่งแวดล้อมเพื่อประชาชนสุขภาพดี

พันธกิจ: ทำหน้าที่ในการสังเคราะห์ใช้ความรู้และดูภาพรวม เพื่อกำหนดนโยบายและออกแบบระบบส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม โดยการประสานงาน สร้างความร่วมมือและกำกับดูแลเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อการดำเนินงาน

อำนาจหน้าที่

1. กำหนดและพัฒนานโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนงานหลักด้านการส่งเสริมสุขภาพและการอนามัยสิ่งแวดล้อมของประเทศ
2. ศึกษา วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีการบริการส่งเสริมสุขภาพการจัดการปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ และการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ
3. กำหนดและพัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน และกฎเกณฑ์ รวมทั้งการรับรองมาตรฐานการบริการส่งเสริมสุขภาพและการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม
4. พัฒนาระบบและกลไกเครือข่ายในการเฝ้าระวังสถานะสุขภาพ พฤติกรรมสุขภาพและสภาพแวดล้อมรวมทั้งการพัฒนาระบบประเมินผลกระทบต่อสุขภาพทั้งในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับโครงการหรือกิจกรรม
5. พัฒนาระบบ กลไก และดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม
6. ถ่ายทอด และพัฒนาศักยภาพ ชีตความสามารถ และการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพ การจัดการปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ การอนามัยสิ่งแวดล้อม และการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพแก่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคี เครือข่าย และชุมชน
7. ประสานงาน ร่วมมือ สนับสนุน และติดตามนิเทศงานหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคี เครือข่าย รวมทั้งการประสานงานระหว่างประเทศ ในงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ การจัดการปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ การอนามัยสิ่งแวดล้อม และการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ
8. สร้างกระแสสังคม และรณรงค์เผยแพร่องค์ความรู้และเทคโนโลยีการส่งเสริมสุขภาพ การจัดการปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ การอนามัยสิ่งแวดล้อม และการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพในสังคม
9. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

บทบาทสำนักโภชนาการ

วิสัยทัศน์ : สำนักโภชนาการเป็นองค์กรหลักในการอภิบาลระบบส่งเสริมสุขภาพด้านโภชนาการของประเทศ

พันธกิจ: สังเคราะห์ใช้ความรู้ดูภาพรวม เพื่อกำหนดนโยบายและออกแบบส่งเสริมสุขภาพด้านโภชนาการ โดยการประสานความร่วมมือและกำกับดูแล เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อการดำเนินงาน

โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ การคิดคะแนนระดับโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (10 องค์กรประกอบ) การผ่านแต่ละระดับไม่จำเป็นต้องผ่านเฉพาะองค์กรประกอบด้านโภชนาการ

ระดับทองแดง ผ่านเกณฑ์ประเมิน ดีมาก 4 องค์กรประกอบ โดยต้องผ่านตัวชี้วัดทุกตัว และผ่านเกณฑ์การประเมินขั้นต่ำใน 6 องค์กรประกอบที่เหลือ

ระดับเงิน ผ่านเกณฑ์ประเมิน ดีมาก 6 องค์กรประกอบ โดยต้องผ่านตัวชี้วัดทุกตัว และผ่านเกณฑ์การประเมินขั้นต่ำใน 4 องค์กรประกอบที่เหลือ

ระดับทอง ผ่านเกณฑ์ประเมิน ดีมาก 8 องค์กรประกอบ โดยต้องผ่านตัวชี้วัดทุกตัว และผ่านเกณฑ์การประเมินขั้นต่ำใน 2 องค์กรประกอบที่เหลือ

ทีมจังหวัด ทองแดง เงิน

ศอ.- เพชร ทุกปี